

ds. Joep Dubbink

Deuteronomium 5:6-21 – Marcus 4:26-34

Gemeente van onze Heer,

Na de evangeliëlezing heb jullie vast en zeker gedacht: nou, ik benieuwd wat 'ie dáár nou voor gebod in weet te vinden! Nou, dat dacht ik dus een paar dagen geleden ook. Want de gelijkenissen die Jezus vertelt gaan niet over wat moet, wat mag of niet mag, maar over zaadjes, groeien en bloeien. Dus ik had al bijna iets anders gekozen, maar soms moet je een uitdaging maar aangaan. Het gaat niet over één concreet gebod, maar over de zin (en onzin) van de geboden.

In die kleine verhaaltjes, gelijkenissen, die Jezus vertelt draait het om het 'koninkrijk van God'. Dat is altijd een wat lastig begrip, je snapt wel dat het niet om de hemel gaat, maar om een plek waar God koning is, waar hij regeert. En dan niet zoals onze koning die alleen symboolwaarde heeft, maar als een koning die wetten opstelt en regeert, zoals wij van het nieuwe kabinet verwachten. Koninkrijk *van God* is, waar God het voor het zeggen heeft. Het woord *koninkrijk* is daarbij nog een beetje extra verwarrend, want dan denk je aan een plek, met grenzen, waar je naar toe zou kunnen. Je kunt met evenveel recht *koningschap* vertalen, de *situatie* waarin God de dienst uitmaakt, waar zijn wil wet is. Dat kan dus ook zomaar ergens zijn, het kan gebeuren, zoals Jezus zegt dat het 'voor het grijpen' is, en zelfs 'bij je, in je'.

Daar verlangen we naar, dat mag ik hopen tenminste. We bidden er wekelijks om, 'uw koninkrijk kome', en dat is eigenlijk hetzelfde als de regel die erop volgt: 'uw wil geschiede, zoals in de hemel zo ook op de aarde'. In de hemel, de plek van Gods verborgenheid, daar wordt zijn wil al gedaan, nu de aarde nog: 'zo ook op aarde.'

Hoe gaan we dat doen? Dat is onze vraag natuurlijk. Zo zitten wij in elkaar: Tom Poes, maak eens een plan. Nou, je zou dat kunnen doen door goede wetten uit te vaardigen. *En* die te handhaven – dat laatste, daar ontbreekt het nogal eens aan. Mensen slagen er wonderwel in om ellende te veroorzaken door juist op het verkeerde moment *ofwel* regels niet te handhaven – al jaren wordt de uitstoot van Tata Steel gedoogd, tegen allerlei regels in, met grote gezondheidsschade – *ofwel* op het verkeerde moment juist rigide te handhaven: de toeslagenaffaire. We waren destijds allemaal woedend vanwege de 'Bulgarenfraude' met toeslagen, dáár moest wat tegen gebeuren. Ach, zouden we het over kunnen doen, we hadden met liefde een beetje geld laten weglekken geaccepteerd, waar ging het om, vier miljoen uiteindelijk – de toeslagenaffaire heeft door jarenlange doofheid van instanties groot leed veroorzaakt voor vele gezinnen en de kosten om dat een beetje te herstellen bedragen vele miljarden. Regels – je kunt er niet buiten, maar ze lossen het probleem vaak niet op.

Als Jezus het hier heeft over het koninkrijk of koningschap van God, dan wijst hij niet de weg via geboden of regels of richtlijnen. Hij gebruikt beelden die iets oproepen, beelden ontleend aan de natuur. En *welk* aspect van de natuur benadrukt hij dan? De eigen kiemkracht van de natuur, die een geheim is dat wij niet snappen. Een mens zaait, en dan laat 'ie het z'n gang gaan: 'hij slaapt en staat weer op, dag in dag uit, terwijl het zaad ontkiemt en opschiet, *ook al weet hij niet hoe*'. Het geheim van leven, groei, bloei, hebben we niet in de hand. 'De aarde brengt *uit zichzelf* vrucht voort, eerst de halm, dan de aar, en dan het rijpe graan in de aar.' En dan, zegt Jezus, kun je oogsten en dat moet je dan ook doen. Maar dat hele groeiproces is grotendeels iets wat zich aan je invloed onttrekt.

Daar kunnen wij als mensen moeilijk mee omgaan. Op allerlei vlak, ook in de kerk. Jaren terug verscheen er een boekje over catechese, geloofsonderwijs aan jonge mensen, met als titel *Als de boer slaapt*. Die titel was natuurlijk ontleend aan deze gelijkenis, en de schrijver benadrukte dat je natuurlijk wel moest zaaien, jongeren het nodige meegeven van de kern van het geloof, de verhalen, de rituelen, maar ook moest vertrouwen in de kiemkracht van dat zaad, en soms geduld moest hebben. Het duurde niet lang of er kwam een tweede boekje, van een ander: *Als de boer wakker is*, dat waarschuwde dat je toch vooral niet op je lauweren moest rusten en dat er wel gewerkt moest worden! Ja hoor, onze calvinistische, activistische levensinstelling is onuitroeibaar. Ik vergeet nooit wat een docent op de nascholing aan een collega voorhield, die nogal activistisch in zijn gemeente stond en ongeduldig was over hoe langzaam de veranderingen gingen die hij had ingezet. Hij kreeg terug: 'Jij wilt het gras laten groeien door de sprietjes uit de grond omhoog te trekken!' In één beeld zag ik het voor me, ben het nooit

vergeten.

Waarom kunnen we dat niet? Waarom doen we zo moeilijk? Waarom krijg je, als je kritisch bent over een slecht plan, nogal eens te horen: 'Maar wat dan? We kunnen toch niet *niets* doen?' Nou, dat is de vraag, misschien is dat zo slecht nog niet! Heel veel van onze milieuproblematiek komt doordat we te veel willen, te ver willen reizen, te veel willen produceren!

Ander voorbeeld: artsen weten dat niets doen soms verstandig is. De eerste artseneed behelsde, als ik het goed heb, dat een arts in elk geval geen schade moet aanrichten, niet door haar ingreep de situatie nog erger moet maken: bij twijfel niet doen. Een goede arts weegt dat altijd af, in gesprek met de patiënt, en soms is het besluit om niets te doen het beste – al is dat dan weer ingewikkeld, omdat de zorgverzekeraar wel betaalt voor ingrepen maar niet voor een goed gesprek. Hebben we dus samen zo georganiseerd. Net zoals een bedrijfsadviseur bij het doorlichten van een bedrijf altijd iets moet vinden, en liefst een bedrijfscultuur moet veranderen. 'Ga vooral zo door', dat kun je niet maken als advies, dan ben je je geld niet waard.

Het is overal. Jaren terug sprak ik een manager in het onderwijs. 'Wat doe jij, wat is jouw *drive* in je werk?' vroeg ik. 'Zorgen dat die leerkrachten blijven vernieuwen, niet op routine gaan draaien.' Snap ik, routine kan dodelijk zijn, maar ik heb er nog weleens aan teruggedacht toen ik jaren daarna de verhalen las over het onderwijs dat helemaal murw was van vernieuwing, elke keer nieuwe inzichten, elke keer de laatste mode, en geen tijd meer voor de kerntaken, en vooral balen van 'Den Haag' en hun eigen management, dat alles wil controleren en niet wezenlijk vertrouwt op de kwaliteit van de leerkrachten.

Maar waarom doen we dat dan niet, waarom wachten we niet vaker af, laten de dingen niet groeien en zich ontwikkelen? Omdat we ongeduldig zijn, omdat we resultaat willen zien. 'Ik wil van alles en ik wil het nu!' Omdat we verslaafd zijn aan handelen: wie handelt heeft in elk geval iets gedaan, je kunt 'm van alles beschuldigen maar niet dat 'ie lui is geweest, en het voelt ook nog eens goed, iets doen.

Of, en ik denk dat daar de kern zit: *omdat we niet echt vertrouwen in het zaad*. En dat zaad, dat is de kiem van het koninkrijk. Dat wat Jezus zaait, dat is een verhaal, een oproep, een appèl, om te vertrouwen. En dat is nog moeilijker dan iets doen.

Wat ik jullie gun, vanmorgen, is een klein beetje evangelische ontspanning. Een beetje meer vertrouwen. En nou straks niet allemaal bij de uitgang zeggen 'Ja maar, er moet wel iets gebeuren...!' want dat is duidelijk. Regels en geboden zijn hard nodig, zelfs die boete op de mat vanwege 58 rijden waar je 50 mag, die is vervelend maar zelfs ook nog nuttig, want die herinnert je aan je laksheid. En soms moet het justitiële apparaat ingrijpen, ook met harde sancties wanneer mensen totaal alle normen loslaten en zelfs dat hoogste gebod, elkaar eerst maar eens in leven laten, met achteloosheid aan hun laars lappen. Dat moet: voor veiligheid, afschrikking, en ook als 'vergelding' – al moeten we daar nog eens apart en diep over nadenken. Maar denk niet dat dat je met lange gevangenisstraffen het koninkrijk van God voor elkaar krijgt. Daar kun je alleen in de buurt komen met een veel diepere verandering, en dat is iets wat groeit, als een kwetsbaar plantje.

Maar die ontspanning, die is ook nodig, want die maakt ons als het goed is niet minder alert om het goede te doen, om elke kans te grijpen, maar wel minder rigide, minder krampachtig, minder ongeduldig, minder trekken aan grassprietjes. En dat kan alleen maar als je fundamenteel *gelooft* in dat koninkrijk, als een mogelijkheid, als een werkelijkheid die God geeft, waar hij garant voor staat. Hoe en wanneer, vraag het me niet, en als je zegt 'Het lijkt nog nergens naar' heb je helemaal gelijk. Ik hoor mezelf dit zeggen, en ik kijk naar wat ik om me heen zie, de milieus waarin criminaliteit de norm is en je alleen stoer bent en geld verdient als je meedoet; en ik lees over Gaza, en over Soedan, en ik denk: 'Mijn God, hoe komt dat ooit goed?' Daar moet veel gebeuren, gedaan worden op korte termijn. Maar dat kan niet, voor mij tenminste, zonder een geloof dat het ooit zou kunnen, dat het mogelijk zou zijn dat mensen opgroeien *zonder* haat en geweld. Dat dat koningschap echt wortel zou kunnen schieten. Ik kan daar niet buiten, want ik vertrouw die verhalen van Jezus, en ik word meegenomen in zijn volstreekte vertrouwen op zijn God.

* * *

Dus 'evangelische ontspanning' wens ik u toe. Een term die ik kies bij gebrek aan beter, maar ik kan 'm het best laten zien met een voorbeeld uit de Joodse traditie, en dan gaan we toch weer terug naar de geboden.

Jezus wijst er dus op dat de groei van het koninkrijk niet iets is wat we zelf in de hand hebben. Maar ook het houden van de geboden heb je niet zelf in de hand. Dat illustreert een gebod uit Deuteronomium. Daar staat: 'Wanneer u bij de graanoogst op de akker een schoof vergeet, mag u niet teruggaan om die op te halen. Laat hem achter voor de vreemdelingen, weduwen en wezen' (Deut. 24:19). Dat lijkt een eenvoudig gebod, een uit het rijtje van 'niet de rand van je veld afmaaaien' en 'niet de laatste druiven óók nog willen plukken'. Een verbod op schrapigheid, een gebod om te delen met wie tekortkomt, dat kennen we en dat is prima.

Maar, zeggen de rabbijnen, elk gebod staat er met een eigen reden, en dit gebod is anders. Het gaat hier over een *vergeten* schoof. En ze vertellen over een vrome Jood, die elk gebod in de Thora gehouden had, maar hier liep 'ie vast. Want hij was een zorgvuldig mens – dat moet ook wel, als je je aan 612 van de 613 geboden al houdt – dus hij vergat nooit wat. En zegt u nou: 'Dan laat 'ie toch gewoon een schoof 'per ongeluk expres' liggen, dan zeggen de rabbijnen: 'Dat telt niet, dat is geen vergeten'. Dus probeerde die man elk jaar bij de oogst een schoof te vergeten, maar hoe meer hij dat probeerde, hoe minder dat lukte: probeer maar eens, bewust iets te vergeten! Frustrerend, dat hij de volmaaktheid van het gehoorzamen van de geboden niet in de hand had.

Tot die ene keer, dat hij wél een schoof vergat. En jubelend God dankte voor de gave van die eenmalige vergeetachtigheid, en het gebod vervulde door *niets te doen*. Door de schoof *niet* te gaan halen.

Onze standaard gedachten over joods wetticisme en regelzucht kunnen dus ook wel het raam uit, het ligt even anders. De vervulling van de wet als geschenk dat je toevalt, en dat je doet door niets te doen. Daar kunnen wij als christenen een puntje aan zuigen.

Laten we dat doen: vertrouwen op de geboden als richtlijnen voor het goede leven, maar vooral op het zaad van Gods woord en dat het kan groeien in mensen, ook in ons.

Amen.